2010-25-RE

CAUSA 2010-25-RE

Número de registre 313-2010. Recurs d'empara

SENTÈNCIA DEL 10 DE GENER DEL 2011

BOPA núm. 4, del 19 de gener del 2011

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, l'1 de juliol del 2010, per la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i de la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA, mitjançant el qual interposa recurs d'empara contra la sentència del 29 d'abril del 2010 i contra l'aute del 10 de juny del mateix any, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia per una presumpta vulneració dels drets a la jurisdicció, al procés degut i al jutge predeterminat per la llei i al principi de congruència, reconeguts a l'article 10 de la Constitució i, atès que demana al Tribunal Constitucional que estimi aquest recurs i que declari "la vulneració del dret a la jurisdicció, lligat amb la vulneració al dret a un procés degut i al jutge predeterminat per la llei";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal del 7 de setembre del 2010;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 8 de novembre del 2010 que va admetre a tràmit la causa, amb efectes suspensius;

Vistes les al·legacions presentades, el 23 de novembre del 2010, per la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i de la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA;

Vistes les al·legacions presentades, el 3 de desembre del 2010, per la representació processal del Sr. Antonio José Martins i de la Sra. Maria Teresa De Matos Machado;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Pierre Subra de Bieusses;

Antecedents

Primer

El 29 d'octubre del 2002, el Sr. Carlos Jorge Machado Martins, va perdre la vida en un accident de treball a l'obra de condicionament de les pistes d'Ordino-Arcalís mentre estava pilotant una màquina excavadora que va bolcar.

Segon

Els seus pares van interposar una demanda contra la Sra. Anna Maria Gabriel Estany, propietària de Treballs Públics La Massana, i la societat Multisegur Assegurances, SA en què sol·licitaven, atesa la manca de diligència de l'empresa constructora, la seva condemna solidària a pagar 150.253,00 euros en concepte d'indemnització per la pèrdua del seu fill, 4.638,05 euros en concepte de despeses funeràries a Andorra i les despeses funeràries causades a Portugal, a acreditar en període

de proves, més els interessos legals i les costes judicials.

La societat Multisegur Assegurances, SA no assegurava l'empresa constructora, sinó Wintherthur Andorra, SA. Es va, doncs, notificar la demanda a aquesta darrera empresa.

Tercer

El 18 de setembre del 2009, el Tribunal de Batlles va dictar una sentència que estimava en part la demanda esmentada i condemnava solidàriament la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i la companyia d'assegurances Wintherthur Andorra, SA a pagar als agents la quantitat global de 64.638,05 euros, més els interessos legals meritats, comptats a partir del dia en què la sentència esdevingués ferma, així com les costes processals causades amb expressa inclusió dels honoraris d'advocat i de procurador.

Quart

La Sra. Anna Maria Gabriel Estany i Wintherthur Andorra, SA van presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta sentència i, el 29 d'abril del 2010, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, utilitzant un argumentari diferent del de la Batllia, va estimar en part les al·legacions dels Srs. Antonio José Martins i Maria Teresa De Matos Machado, va desestimar el recurs de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i Wintherthur Andorra, SA, va revocar exclusivament la part decisòria de la sentència, en el sentit de fixar la indemnització a percebre, a més de les despeses funeràries, en la quantitat de 85.000,00 euros, i va mantenir la resta dels demés pronunciaments.

Cinquè

La Sra. Anna Maria Gabriel Estany i Wintherthur Andorra, SA van presentar, aleshores, un incident de nul·litat d'actuacions per tal com van considerar que en fonamentar la responsabilitat en un conjunt de normes diferent d'aquelles invocades pels demandants vulnera el seu dret a la jurisdicció. Afegeix que els límits del respecte al petitum i a la causa petendi no s'estableixen en l'ordenament jurídic andorrà i que, per tant, el Tribunal Superior de Justícia ha desnaturalitzat l'acció i ha situat a aquesta part en indefensió, a la vegada que ha vulnerat el deure d'incongruència.

També considera que la condemna per una acció de responsabilitat derivada del contracte de treball suposa la vulneració del dret a un jutge predeterminat per la llei i al procés degut i comporta la condemna al pagament d'una responsabilitat que no està prevista ni el en Codi de relacions laborals ni en la Llei laboral anteriorment vigent.

Sisè

El 10 de juny del 2010, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute que desestimava aquest incident de nul·litat d'actuacions.

Setè

L'1 de juliol del 2010, la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i Wintherthur Andorra, SA va presentar un recurs d'empara en què manifesta que la tesi del Tribunal Superior de Justícia d'acord amb la qual en aquesta causa es definia la situació com una hipòtesi en què el règim de responsabilitat pel dany produït es podia derivar tant de les normes que regulen la responsabilitat contractual com l'extracontractual, és a dir que hi havia una juxtaposició de responsabilitats, deixa a aquesta part en una situació d'indefensió.

Efectivament, la part agent va exercitar al llarg del judici una acció de responsabilitat extracontractual i no és fins a la sentència que el Tribunal Superior de Justícia exposa que malgrat reconèixer que l'acció de responsabilitat extracontractual està prescrita, s'aplicarà la responsabilitat contractual derivada del contracte de treball.

Aquesta part considera que no és possible aplicar la tesi de la juxtaposició de responsabilitats, prenent una o una altra, en funció d'allò que sigui més convenient en cada cas. Aquest és un criteri arbitrari i deixa a aquesta part en una indefensió total. El Tribunal Superior de Justícia no pot actuar contra la llei que fixa que tots els temes derivats del contracte de treball han de ser tramitats pel procediment laboral establert que en cap cas fixa indemnitzacions.

Així mateix, aquest fet afecta també el deure de congruència i genera indefensió, perquè aquesta part no ha pogut provar la seva manca de responsabilitat contractual, cosa que desconeixia que havia de fer. Aquesta part s'ha defensat d'una acció de responsabilitat concreta i no de cap altra.

Igualment, s'han vulnerat els drets a un jutge predeterminat per la llei i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, ja que si s'hagués tractat d'una responsabilitat contractual com la que es pretén aplicar, el procediment a seguir hauria estat un altre. La part recurrent conclou que la responsabilitat aplicable en un cas com aquest és la responsabilitat extracontractual, la que va al·legar la part agent, i tal com s'ha reconegut en les dues instàncies aquesta es troba prescrita.

Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que estimi aquest recurs i que declari "la vulneració del dret a la jurisdicció, lligat amb la vulneració al dret a un procés degut i al jutge predeterminat per la llei."

Vuitè

El 7 de setembre del 2010, el Ministeri Fiscal va presentar un informe mitjançant el qual s'oposava a l'admissió a tràmit d'aquest recurs d'empara, perquè les recurrents pretenen una revisió i reforma de les consideracions jurídiques adoptades en les resolucions d'instància i d'apel·lació, denotant-se de la lectura de les mateixes que estan fonamentades jurídicament i que no són arbitràries, per tant, no hi ha la vulneració de cap dels drets recollits a l'article 10 de la Constitució.

El Ministeri Fiscal considera que, pel que fa a la vulneració del dret a un procés degut, totes les garanties compreses en aquest principi han estat respectades, essencialment la de la imparcialitat objectiva del jutge, el dret d'accés a la jurisdicció, el dret a ser part en el procés, el dret a obtenir un pronunciament judicial fonamentat, el dret a interposar recurs, així com les garanties de prohibició de la indefensió i el dret a la defensa.

Pel que fa a la vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, observa que les sentències objecte de recurs valoren les pretensions formulades, els motius en els quals aquestes es fonamenten i que les parts coneixen els motius de la seva decisió.

Pel que fa a la incongruència extra petita al·legada, el Ministeri Fiscal precisa que per determinar la seva existència cal confrontar la part dispositiva de les resolucions judicials i l'objecte del procés delimitat per referència als seus elements subjectius i objectius; en canvi pel que fa a la motivació d'aquestes resolucions, els òrgans judicials no estan obligats a motivar ajustant-se totalment a les al·legacions de les parts.

En aquesta causa es pot constatar que les resolucions objecte de recurs han resolt el fons de la

qüestió litigiosa sense que es modifiquin els fets invocats, ni el fonament de les peticions, i que el debat judicial no s'ha modificat. No s'observa, doncs, cap privació o disminució de l'exercici real i efectiu dels drets d'al·legació i defensa en el procés.

Quant al dret al jutge o a un tribunal imparcial predeterminat per la llei, la part que al·lega la suposada manca de neutralitat i d'independència l'ha de provar en el cas concret, cosa que la part recurrent no fa. Res no permet afirmar que les jurisdiccions hagin estat sotmeses a altra cosa que a la Constitució i a la llei.

Així doncs, el Ministeri Fiscal sol·licita la inadmissió a tràmit del recurs d'empara 2010-25-RE.

Novè

El 8 de novembre del 2010, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit el recurs d'empara 2010-25-RE, amb efectes suspensius, i va obrir el termini corresponent per tal que les parts poguessin presentar les seves al·legacions.

Desè

El 23 de novembre del 2010, la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i de la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA va presentar un escrit d'al·legacions en què manifesta que no disposa d'altres fets , ni d'altres arguments que aquells que ja van ser exposats en el recurs d'empara i, per tant, reprodueix substancialment la seva exposició fàctica, les seves consideracions de caràcter jurídic i les seves peticions.

Onzè

El 3 de desembre del 2010, la representació processal del Sr. Antonio José Martins i de la Sra. Maria Teresa De Matos Machado va presentar un escrit d'al·legacions en què, en primer lloc, s'oposa, per diversos motius, als efectes suspensius continguts en l'aute d'admissió a tràmit.

En segon lloc, manifesta que no s'ha vulnerat el principi de congruència, ja que el Tribunal Superior

de Justícia ha resolt les pretensions de les parts, sense resoldre'n cap que no li hagués estat demanada i ha decidit sobre els punts litigiosos del debat atenint-se als fonaments de dret al·legats per les parts i als principis iura novit curia i da mihi factum et dabo tibi ius, en base als quals els organismes jurisdiccionals poden resoldre el fons de la qüestió litigiosa prescindint fins i tot de la invocació jurídica feta per les parts, sempre que no es modifiquin els fets invocats, ni el fonament de les seves pretensions. En aquesta causa, es va exercitar l'acció aquiliana, que prescriu a l'any, en lloc de l'acció de responsabilitat civil derivada del delicte, que prescriu als trenta anys, però el Tribunal va considerar que s'havia d'aplicar aquesta responsabilitat i no la que deriva de la culpa aquiliana, sense que això impliqui la vulneració del principi de congruència ni el dret a la defensa de la part recurrent.

Pel que fa a la vulneració del dret a la defensa de les recurrents, aquesta part considera que en la jurisprudència andorrana es consagra la compatibilitat dels dos tipus de responsabilitat i la tesi de la juxtaposició d'aquestes responsabilitats no ha provocat cap indefensió. D'altra banda, l'estratègia de defensa de l'adversa va consistir en provar que havia complert amb la responsabilitat que es derivava del contracte laboral, ara bé, si no va poder-ho demostrar i no va aportar les proves que explícitament li van ser sol·licitades, no pot atribuir el resultat de les seves argumentacions desafortunades a una manca d'indefensió.

Pel que fa a la vulneració del dret a la jurisdicció, considera que no es pot pretendre que no s'hagi discutit la responsabilitat contractual i que no se li van demanar les proves conforme havia complert amb les exigències en prevenció de riscos laborals. Segons el seu parer, el Tribunal Superior de Justícia va actuar en concordança amb la pretensió d'aquesta part i la decisió adoptada.

Per acabar, destaca que la naturalesa de l'acció exercitada per aquesta part és clara i s'ha mantingut intacta: la responsabilitat civil de les demandades per incomplir les normes relatives a la prevenció de riscos laborals i la seguretat en el treball.

Finalment, demana que es desestimi íntegrament el recurs 2010-25-RE i es condemni l'adversa al pagament de totes les costes, inclosos els honoraris d'advocat i de procurador en aquest procediment.

Dotzè

El 13 de desembre del 2010, el Ministeri Fiscal, i, el 17 de desembre del 2010, la representació processal del Sr. Antonio José Martins i de la Sra. Maria Teresa De Matos Machado i la representació processal de les recurrents, respectivament, van presentar els seus escrits de conclusions en què reprodueixen els arguments i les al·legacions continguts en els seus escrits

anteriors.

Fonaments jurídics

Primer

Si fem una síntesi de l'argumentació a bastament desenvolupada de la part recurrent, aquesta es resumeix substancialment en dos arguments:

- Tot i que no està controvertit que davant la primera instància els demandants van fonamentar la seva acció en l'àmbit de la responsabilitat extracontractual, la Batllia primer, i després, el Tribunal Superior de Justícia s'haurien pronunciat de manera errònia en aquesta causa realitzant una juxtaposició de responsabilitats, contractual i extracontractual. D'aquesta juxtaposició se'n derivaria una vulneració del dret a la jurisdicció, ja que aquesta part no s'hauria pogut defensar sobre aquest punt.

- Les dues resolucions objecte de recurs també vulnerarien el dret a un jutge predeterminat per la llei i el dret a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

Segon

Pel que fa al primer punt, la part recurrent al·lega que "Si l'acció de responsabilitat extracontractual exercida des de l'inici per la part actora es troba prescrita, i així ho reconeix la Sala Civil, no pot ser possible que la mateixa s'apliqui per fonamentar la condemna al pagament d'una indemnització que no es preveu en la normativa de la responsabilitat contractual laboral i pel procediment a seguir, i per la resta de pronunciaments, la responsabilitat que s'apliqui sigui la contractual derivada del contracte de treball, comportant aquesta juxtaposició de responsabilitats una vulneració al dret a la jurisdicció i deixant aquesta part en indefensió."

Mentre que el Tribunal Superior de Justícia va considerar que "s'ha de posar de relleu, que el dany, consistent en la pèrdua de la vida del maquinista, excedeix de l'òrbita contractual i de les previsions que en el mateix es contenen, de manera que també esdevenia possible l'aplicació de les normes de responsabilitat extracontractual. És a dir, ens trobem front a una hipòtesi en la que el règim de responsabilitat pel dany produït pot derivar-se tant de les normes que regulen la responsabilitat

contractual com l'extracontractual o aquiliana. En altres paraules, es tracta d'un supòsit de juxtaposició de responsabilitats, hipòtesi que ja fou analitzada i admesa per aquesta Sala en sentència de 11 de maig de 2000."

L'argumentació de les recurrents qüestiona la solució del Tribunal Superior de Justícia en relació amb les responsabilitats aplicables en aquesta causa.

Si s'hagués de suposar, en favor del raonament, que la jurisprudència civil sobre la juxtaposició de les responsabilitats (en aquesta causa els procediments relatius a les responsabilitats contractual i extracontractual) és jurídicament discutible, es podria, eventualment, veure en la seva aplicació un motiu de cassació, tanmateix, en el marc de l'ordenament jurídic andorrà, el Tribunal Constitucional no és un jutge de cassació.

Així doncs, encara que se suposés que el greuge de les recurrents estès intrínsicament fonamentat, aquest mancaria de contingut constitucional.

Efectivament, la jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional és constant en relació amb aquest punt; la selecció, la interpretació i l'aplicació de les normes de procediment corresponen de manera exclusiva als tribunals ordinaris, ja que el recurs d'empara té com a únic objectiu verificar que les decisions responen a les pretensions formulades, que són coherents, que estan motivades i que no són arbitràries.

En aquesta causa, la lectura de les dues resolucions objecte de recurs permet verificar que estan a bastament i explícitament motivades i no poden ser qüestionades en relació amb aquests punts.

Abstracció feta de la seva pertinència jurídica, sobre la qual aquest Tribunal no ha de pronunciar-se, només es pot constatar que en aquesta causa s'han respectat els drets fonamentals i les garanties compresos en el principi del procés degut i, més precisament, el dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret.

Tercer

En el detall de la seva argumentació, les recurrents al·leguen que l'aplicació de la teoria de la juxtaposició de procediments hauria provocat, en contra seva, conseqüències perjudicials en matèria

de prova.

Efectivament addueixen que “el fet de permetre el triomf de l’acció de responsabilitat per una acció derivada del contracte laboral, es a dir una responsabilitat contractual, mai al·legada per la part agent, afecta el deure de congruència i genera indefensió a aquesta part ja que al no esser l’acció que s’estava discutint en el marc del present judici, mai s’ha exigit a aquesta part prova de la responsabilitat contractual per la que s’acaba condemnant a aquesta part, i per tant aquesta part mai ha produït un resultat probatori que no se li ha exigit.”

Per la seva part, fent una evocació precisa dels fets (v. sentència del 29 d’abril del 2010, pàg. 6 i 7), el Tribunal Superior de Justícia va considerar que l’establiment de les circumstàncies de l’accident mortal “no requereix una inversió de la càrrega probatòria, sinó que la mateixa s’extreu del resultat dels elements probatoris que es troben a les actuacions, de manera que sense produir-se cap limitació del dret de defensa i sense necessitat d’invertir la càrrega de la prova, resta provat aquest extrem. I, respecte d’aquest extrem, s’ha de concloure que l’actuació de l’empresa no pot ésser titllada de diligent.”

En aquestes condicions, si fem abstracció de la pertinència de l’una o de l’altra d’aquestes anàlisis, sobre les quals el Tribunal Constitucional tampoc ha de pronunciar-se (en la mesura que d’acord amb la seva jurisprudència, l’apreciació de la prova és competència de la jurisdicció ordinària), aquí també només podem constatar que el Tribunal Superior de Justícia va argumentar explícitament que no hi havia hagut cap necessitat d’invertir la càrrega de la prova per establir les circumstàncies de l’accident i que, per consegüent, el dret a la defensa no havia estat afectat, així doncs, el Tribunal Superior de Justícia va donar una resposta precisa a la pretensió de les recurrents, per tant, no es pot al·legar, de manera encertada, que les decisions impugnades estaven mancades d’un contingut suficientment raonat i fonamentat, ni que aquesta decisió hagi creat la indefensió denunciada.

Quart

La part recurrent addueix igualment que en el marc d’un procediment relatiu a la responsabilitat contractual, triat pels demandants en la primera instància, la seva acció estava prescrita. Per consegüent, les jurisdiccions ordinàries haurien emprat de manera irregular la responsabilitat contractual per tal de concloure a l’estimació de la seva demanda.

Segons el Tribunal Superior de Justícia aquest no és en realitat el cas i desenvolupa, una vegada més, arguments circumstanciats per afirmar que “Quant a la referència del termini de prescripció de tres anys, convé posar de manifest que aquest termini de prescripció, no esdevé aplicable. En efecte, si bé les accions derivades del contracte de treball prescriuen al cap de tres anys, el mateix

s'ha d'entendre referit a aquelles accions, excepte les que tenen un termini més curt (de caducitat per les indemnitzacions per acomiadament), pròpies de la relació laboral, com ho són la prestació d'un servei o obra i l'obtenció d'una remuneració, però no a aquell resultat que es produeix, consistent en la mort d'un treballador, dins del seu horari de treball i desenvolupant les feines pròpies del mateix. Però, a més, i en línia d'hipòtesi tampoc hauria transcorregut el termini de 3 anys que al·lega, tota vegada que la demanda s'entrega el 13-06-2008 i el propi recurrent fixa com a dies a quo el 28-06-2005 (foli 30 del rotlle)."

Aquí tampoc es pot pretendre que les decisions del Tribunal Superior de Justícia no contenen motius suficientment raonats i fonamentats.

Cinquè

Subsidiàriament, la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA pretenen que l'aplicació de la fórmula de la juxtaposició de responsabilitats tindria igualment com a conseqüència influenciar el "Jutge predeterminat per la llei, tota vegada que si s'hagués seguit el procediment laboral es del tot evident que el torn d'atribució del Tribunal competent hagués estat un altre."

En primer lloc, hem d'observar que l'article 10 de la Constitució estableix que el tribunal predeterminat per la llei ha de ser un tribunal imparcial; en aquesta causa, les recurrents no situen la seva argumentació en el terreny de la imparcialitat.

Tractant-se únicament de la predeterminació per la llei, allò que protegeix l'article 10 no és la predeterminació del jutge, entès com un magistrat, sinó la del tribunal. A partir d'aquí, tractant-se d'un assumpte que tant si feia intervenir la responsabilitat contractual com la responsabilitat extracontractual, havia de ser resolt per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, l'argument relatiu al torn d'atribució apareix com un motiu inoperant.

DECISIÓ:

En atenció a tot el que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Desestimar el recurs d'empara presentat, per la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i de la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA, contra la sentència del 29 d'abril del 2010 i contra l'aute del 10 de juny del mateix any, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

Segon

D'acord amb l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, es condemna la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA al pagament de les costes processals generades en seu constitucional.

Tercer

Publicar aquesta sentència, d'acord amb el que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal de la Sra. Anna Maria Gabriel Estany i de la companyia d'assegurances Winterthur Andorra, SA, a la representació processal del Sr. Antonio José Martins i de la Sra. Maria Teresa De Matos Machado, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 10 de gener del 2011.

Pierre Subra de Bieusses Juan A. Ortega Díaz-Ambrona

President

Vicepresident

Didier Maus

Carles Viver Pi-Sunyer

Magistrat

Magistrat